

KEMIKALIEPLAN 2018-2020

*Fastställd av kommunfullmäktige 2018-12-10 § 181
Avdelning/enhet med ansvar för revidering:
Kommunledningskontoret/staben*

Kemikalieplan

Vallentuna kommun

Innehåll

Om kemikalieplanen	1
Syfte och mål	1
Målgrupp och avgränsning	1
Roller och ansvar	2
Åtgärder	3
1. Ställ kemikaliekraav i upphandling och inköp	3
2. Hantera kemikalier klokt	4
3. Satsa på kemikaliesmart förskola och skola	5
4. Bygg och renovera kemikaliesnålt	6
5. Hantera avfall och farligt avfall korrekt	7
6. Följ upp och utvärdera kemikaliearbetet	8

Uppdraget

Kommunstyrelsen gav våren 2017 i uppdrag till kommunledningskontoret att under 2018 ta fram en kemikalieplan för kommunen. Underlag till planen har tagits fram av Mårten Thorslund, studentmedarbetare. Planen har utarbetats av Ann Wahlström, miljöstrateg. Inspiration och information har hämtats från flera olika källor, bland annat från Växjö kommun och Stockholms stad.

Om kemikalieplanen

Kemikalieanvändning har identifierats som en av kommunens betydande miljöaspekter. Alla kemikalier är inte skadliga, men en del leder till oönskade effekter på hälsa och miljö. Farliga ämnen finns inbakade i material och produkter. Barn och skolungdomar är känsligare för kemikaliers skadeverkningar än vuxna. Därför är det angeläget att de kommunala verksamheterna fasar ut farliga ämnen och inte använder kemikalier i onödan.

Kemikalieplanen innehåller åtgärder inom sex områden. Vallentuna kommun ska:

1. Ställa kemikaliekrav i upphandling och inköp,
2. Hantera kemikalier klokt,
3. Satsa på kemikaliesmart förskola och skola,
4. Bygga och renovera kemikaliesnålt,
5. Hantera (farligt) avfall korrekt, samt
6. Följa upp och utvärdera kemikaliearbetet.

Syfte och mål

Vallentuna kommuns övergripande mål för miljöarbetet är att *Utvecklingen av Vallentuna kommun ska vara långsiktigt hållbar*¹. Kommunens miljöpåverkan ska minska. Miljömedvetenheten hos anställda, invånare, företagare och övriga verksamma i kommunen ska kontinuerligt öka². Kommunens folkhälsost strategi³ anger att kommunen ska minska riskerna med kemikalier för kommunens invånare, särskilt barn.

Syftet med kemikalieplanen är bidra till kommunens miljömål. Kemikalieplanen ska styra verksamheten mot ökad medvetenhet om kemikalier, minskad användning av kemikalier, utfasning av farliga kemikalier och minskade utsläpp av kemikalier. Den är ett komplement till Vallentuna kommuns rutin för kemikaliehantering, som är inriktad på kemiska produkter.

Målen för kemikalieplanen är att:

- ✓ öka medarbetarnas medvetenhet om kemikaliers effekter och tänkbara åtgärder.
- ✓ underlätta för kommunens anställda att ha en klok kemikalieanvändning.
- ✓ minska kemikalieexponering i verksamheterna, främst hos barn och unga då de är särskilt känsliga.

Målgrupp och avgränsning

Målgruppen är i första hand medarbetare i kommunen. Planen fokuserar på den kommunala verksamheten och att minska kommunens miljöpåverkan. I andra hand

¹ Kommunplan 2018-2020, antagen av kommunfullmäktige 2017-06-19 §72

² Miljöpolicy för Vallentuna Kommun, fastställd av kommunfullmäktige 2013-02-18 §24 , reviderad 2017-03-13 §31

³ Folkhälsost strategi - För en god hälsa på lika villkor, antagen av kommunfullmäktige 2016-12-12 §188

är målgruppen utförare och andra verksamma som kan inspireras av kemikalieplanen.

Roller och ansvar

Respektive nämnd uppdrar åt förvaltningarna att arbeta i enlighet med planen och att formulera uppföljningsbara aktiviteter för kemikaliearbetet. Där så är möjligt integreras det systematiska arbetet med kemikalier i det löpande kvalitetsarbete som bedrivs på förvaltningen. Uppföljning av kemikalieplanens genomförande sker i förvaltningarnas verksamhetsberättelser och sammanställs i kommunens årliga miljöredovisning.

Ansvarsfördelningen följer generellt ordinarie delegation och vad som anges i miljöplanen. Förvaltningschef och chefer ansvarar för att verksamheten, med stöd av miljösamordnare och miljöombud. Om det behövs för att stödja verksamheten kan kemikalieombud utses, med uppgift att bevaka kemikaliefrågorna och leda arbetet.

Åtgärder

1. Ställ kemikaliekraV i upphandling och inköp

Miljökrav vid inköp och upphandling är generellt en viktig miljöaspekt för Vallentuna kommun. Upphandling är ett effektivt verktyg för att främja bästa miljöval och minska miljöpåverkan. Genom att ställa krav i upphandling kan kommunen ersätta dåliga kemikalier med bättre alternativ och fasa ut farliga ämnen i produkter.

Upphandling kan i hög utsträckning styra kommunens inköp, genom att avtala om ett miljöanpassat sortiment. Kommunens policy för inköp och upphandling⁴, miljöpolicy⁵ och miljöplan⁶ har generella riktlinjer. Miljöpolicy anger att kommunen ska ställa höga miljökrav vid all upphandling, byta ut varor och kemiska produkter mot mindre skadliga och minimera miljöbelastande utsläpp. De miljökrav som ställs inom den egna verksamheten ska även i möjligaste mån ställas på leverantörer och entreprenörer som anlitas av kommunen.

Bristande kunskap om hur man ställer miljökrav är generellt ett avgörande hinder för miljöhänsyn i upphandling. Den beställande verksamheten behöver ansvara för att formulera och följa upp miljökrav i upphandlingar. Vallentuna kommuns egen konsumtion ska vara ett föredöme för kommuninvånare, företag och utförare.

Uppdrag	Önskad effekt/mål	Ansvar för genomförande	Deadline
Säkerställ kompetens, rutiner och resurser för att ställa och följa upp kemikaliekraV i upphandlingar.	Minskad miljöpåverkan, bästa miljöval så långt det är möjligt	Beställande verksamhet	2019
Kvalitetssäkra upphandlingsprocessen så att kemikaliekraV beaktas, till stöd för upphandlande verksamhet.	Minskad miljöpåverkan, bästa miljöval så långt det är möjligt	Kommunledningskontoret	2019
Utveckla digitala verktyg som hjälper verksamheterna att välja miljöbästa alternativ vid inköp och avrop mot avtal.	Ökad medvetenhet om kemikalier, minskad kemikalieexponering	Kommunledningskontoret	2020
Kompetensutveckla målgruppen beställare i att ställa miljö- och kemikaliekraV samt om kemikaliepåverkan och kemikaliemärkning.	Ökad medvetenhet om kemikalier och tänkbara åtgärder	Kommunledningskontoret	2020

⁴ Policy för inköp och upphandling, antagen av fullmäktige 2017-03-13 §26

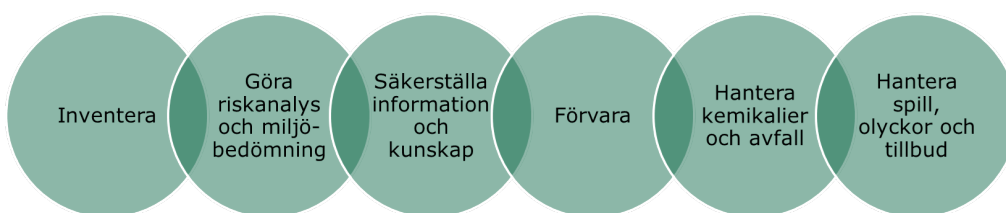
⁵ Miljöpolicy för Vallentuna Kommun, fastställd av kommunfullmäktige 2013-02-18 §24 , reviderad 2017-03-13 §31.

⁶ Miljöplan, antagen av kommunfullmäktige 2016-10-24 §149, reviderad 2017-12-11 §168

2. Hantera kemikalier klokt

Under hösten 2017 beslutade kommunledningen om en kommungemensam rutin för kemikaliehantering⁷. Kemikaliearbetet har många överlapp med arbetsmiljöarbetet och regleras också enligt såväl miljö- som arbetsmiljölagstiftning. Kemikalierutinen ska säkerställa att kommunen arbetar på ett säkert sätt med kemiska produkter som innebär risk för medarbetares hälsa eller för miljön, och ständigt minskar verksamhetens miljöpåverkan.

Kommunens arbets sätt för att hantera kemikalier omfattar:

Uppdrag	Önskad effekt/mål	Ansvar för genomförande	Deadline
Säkerställ att verksamheten bedrivs i enlighet med kommunens rutin för kemikaliehantering.	Säker förvaring och hantering av kemikalier, förebyggande av risker, minskad användning av kemikalier och påverkan på miljön.	Samtliga verksamheter som hanterar kemikalier	2019

⁷ Rutin för kemikaliehantering, KS 2017:388, fastställd av kommunledningen 2017-11-27.

3. Satsa på kemikaliesmart förskola och skola

Barn är prioriterade i kemikaliearbetet, såväl nationellt i regeringens satsning för en Giftfri vardag, som lokalt i Vallentunas kemikalieplan. Barn är och unga är extra känsliga för farliga kemikaliers skadeverkningar eftersom de växer och utvecklas.

Barn och ungdomar ska inte utsättas för farliga kemikalier i vardagen. Skolor, förskolor och andra miljöer där barn vistas ska vara så hälsosam som möjligt. När insatser för att minska förekomsten av kemikalier i förskolor och skolor genomförs bör den pedagogiska verksamheten samtidigt arbeta med att öka kunskapen hos barn och skolelever om kemikalier i samhället och om hållbar konsumtion.

Uppdrag	Önskad effekt/mål	Ansvar för genomförande	Deadline
Säkerställ städrutiner med minimerad och klok användning av kemikalier	Öka medvetenheten om kemikalier och möjliga åtgärder Minska barn och ungas exponering för kemikalier	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2019
Ta fram en handlingsplan för systematiskt arbete för kemikaliesmart förskola och skola och för att fasa ut farliga ämnen, inklusive investeringsplan/budget	Öka medvetenheten om kemikalier och möjliga åtgärder Minska barn och ungas exponering för kemikalier	Barn- och ungdomsförvaltningen	2019
Skapa förvaltningsövergripande samverkan och genomför en gemensam satsning för att fasa ut farliga ämnen från skolor och förskolor	Öka medvetenheten om kemikalier och möjliga åtgärder Minska barn och ungas exponering för farliga kemikalier	Barn- och ungdomsförvaltningen, fritidsförvaltningen, samhällsbyggnadsförvaltningen och kommunledningskontoret	2020

4. Bygg och renovera kemikaliesnålt

Många skadliga kemikalier återfinns i byggvaror och byggkemikalier. Vissa kemikalier kan förorena inomhusmiljön eller sprids i miljön vid tillverkning eller rivning. Material som byggs in i byggnader och anläggningar blir ofta kvar under lång tid och möjligheterna att få bort oönskade kemikalier är små.

Vallentuna kommun ansvarar för nybyggnad, drift och underhåll av kommunens verksamhetslokaler och fastigheter. Kommunen upplåter mark för byggnader och anläggningar. Kommunen hanterar förvaltning, drift och underhåll av mark, parker och gator.

Genom bra materialval kan påverkan på miljö och hälsa från farliga ämnen minskas. Kommunen kan främst styra kemikalieanvändning genom upphandling av entreprenad och markanvisningar. Byggavfall kan innehålla kemikalier och ska tas om hand på ett korrekt sätt (se avsnitt 5).

Uppdrag	Önskad effekt/mål	Ansvar för genomförande	Deadline
Säkerställ kompetens, rutiner och resurser för att ställa och följa upp kemikaliekraav vid nybyggnation, renovering, ombyggnad och anläggningsarbeten.	Öka medvetenheten om kemikalier och möjliga åtgärder	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2019
Ta fram nytto- och kostnads-analys för generellt kravställande enligt standard för miljöbyggnad.	Minska barn och ungas exponering för kemikalier	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2019
I samband med ev. revidering av underhållsplanen beakta utfasning av farliga ämnen från skolor och förskolor.	Minska barn och ungas exponering för kemikalier	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2019
Säkerställ att material som används i nybyggnation, renovering, ombyggnad och anläggningsarbeten inte innehåller så kallade utfasningsämnen eller prioriterade riskminskningsämnen.	Minska spridningen av farliga ämnen Minska barn och ungas exponering för kemikalier	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2020
Utveckla kemikaliekraav och andra miljökriterier för kommunens markanvisningar.	Minska spridningen av farliga ämnen	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2020

5. Hantera avfall och farligt avfall korrekt

Kemikalier finns i nästan alla varor och produkter. Farliga ämnen finns eller kan finnas till exempel i elektronisk utrustning, ljuskällor, möbeltextilier och plast. Ämnena finns kvar även när produkterna blir till avfall. Till farligt avfall räknas allt som kan vara giftigt, cancerframkallande, frätande, fosterskadande, miljöfarligt, smittförande eller brandfarligt. Det är till exempel färger, lösningsmedel, läkemedel, växtskyddsmedel, batterier, glöd- och lågenergilampor. Även byggavfall från rivningar och renoveringar kan innehålla miljö- och hälsoskadliga kemikalier.

Insamling, transport och återvinning eller bortskaffande av hushållsavfall är en viktig och lagstadgad uppgift för kommunerna. Avfallsföreskrifter, som beslutats av kommunfullmäktige, innehåller kommunala bestämmelser för avfallshantering som inte bara gäller för privatpersoner och företag utan även kommunen som fastighetsinnehavare och verksamhetsutövare.

Vallentuna kommun ska minska det osorterade avfallet. Avfall ska i så stor utsträckning som möjligt återbrukas eller återvinnas för att minska spridningen av farliga ämnen. Allt farligt avfall ska omhändertas på ett korrekt sätt.

Uppdrag	Önskad effekt/mål	Ansvar för genomförande	Deadline
Säkerställ att verksamheten har förutsättningar att sortera avfall	Minska osorterat avfall, minska spridning av farliga ämnen	Samtliga förvaltningar	2019
Säkerställ att elektronik- och elavfall återvinns	Minska osorterat avfall, minska spridning av farliga ämnen	Samtliga förvaltningar	2019
Säkerställ att farligt avfall hanteras på ett korrekt sätt och med erforderliga tillstånd	Minimera arbetsmiljörisker, minska spridning av farliga ämnen	Verksamheter som transporterar farligt avfall	2019
Ta fram rutin/rekommendationer för hantering av farligt avfall, som vägledning till samtliga kommunala verksamheter.	Öka medvetenheten om kemikalier och möjliga åtgärder, minska kemikalieexponering, minska spridning av farliga ämnen	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2020
Säkerställ att byggavfall hanteras på ett tillfredsställande sätt.	Minimera arbetsmiljörisker, minska spridning av farliga ämnen	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2020

6. Följ upp och utvärdera kemikaliearbetet

Uppföljning och utvärdering är viktigt för att se till att kommunen når beslutade mål samt följer lagar och andra krav. I kommunens styrmodell ingår uppföljning av de politiska målen, kommunens verksamhet och ekonomi. Uppföljning av kemikalieplanens genomförande kan ske i förvaltningarnas verksamhetsberättelser och sammanställas i kommunens årliga miljöredovisning.

Uppföljning och utvärdering av kommunens miljöarbete och miljöpåverkan är förutsättningar för att arbeta med ständiga förbättringar. Återkommande revision i enlighet med kommunens miljöledningssystem möjliggör utvärdering av hur arbetet fungerar. Även miljöavdelningens tillsynsverksamhet bidrar till att följa upp och granska kommunens verksamheter.

Förutsättningarna finns på plats för att följa upp kommunens kemikaliearbete. Struktur och arbetssätt behöver komma på plats. Där så är möjligt integreras uppföljningen i det löpande kvalitetsarbete som bedrivs på förvaltningarna.

Uppföljning av miljöeffekter av kommunens insatser och nyckeltal behöver utvecklas. Bland annat kan metodik för att följa upp volymer och användning av olika typer av kemikalier behövas, för att följa utvecklingen över tid.

Uppdrag	Önskad effekt/mål	Ansvar för genomförande	Deadline
Ta fram riktlinjer för hur miljöavdelningens tillsyn kan samordnas med och bidra till kommunens kemikaliearbete	Ständiga förbättringar	Samhällsbyggnadsförvaltningen	2019
Utveckla systematik och metoder för uppföljning av kommunens kemikaliearbete	Ständiga förbättringar	Kommunledningskontoret	2020
Ta fram nyckeltal för kommunens kemikaliearbete	Ständiga förbättringar	Kommunledningskontoret	2020